

Ugeskrift for Retsvæsen gennem 150 år

Ugeskrift for Retsvæsen gennem 150 år

Andersen, Mads Bryde

Published in:

Ugeskrift for Retsvæsen, Den litterære Afdeling

Publication date:

2017

Citation for published version (APA):

Andersen, M. B. (2017). Ugeskrift for Retsvæsen gennem 150 år: Ugeskrift for Retsvæsen gennem 150 år. *Ugeskrift for Retsvæsen, Den litterære Afdeling*, 2017(2), 1-15. [U.2017.1].

U.2017B.1

Almindelige emner 9 og Retspleje 11.9

Ugeskrift for Retsvæsen gennem 150 år

- ♦ *I anledning af 150-årsjubilæet for Ugeskrift for Retsvæsen tegner denne artikel nogle linjer i tidsskriftets historie med særligt henblik på de seneste års udvikling af domssamlingen, på print og digitalt.*

Af professor, dr.jur. Mads Bryde Andersen

1. Emnet

Den 16. februar 1867 udkom Ugeskrift for Retsvæsen første gang. Med afslutningen af årgang 2016 og åbningen af årgang 2017 tæller en fuld samling 150 årgange. Dermed er UfR det juridiske tidsskrift i Danmark, der er udkommet længst – tilmed (endnu) på papir. *Lovtidende* udkom første gang 4 år senere, i 1871, men er siden 2006 (jf. lov nr. 305 af 19. april 2006) kun udgivet elektronisk. Højesteretstidende var udkommet forlagsmæssigt siden 1857, men som ren domssamling, og tidsskriftet lukkede godt 100 år senere ved etableringen af *Kuratelet for Ugeskrift for Retsvæsen*, se herom i afsnit 2.5. Men UfR består. Ganske vist med redaktionelle omlæggninger, men med et indhold, der i det væsentligste har været uforandret gennem disse mange år.

Det er i sig selv bemærkelsesværdigt, at dansk retsliv har en institution, der går så langt tilbage. Men som de følgende bemærkninger vil vise, kan domme udgives på mange måder, og udgivelsen af en domssamling rummer derfor et konfliktpotentiale, der for UfR's vedkommende er håndteret forskelligt gennem tiderne. Konflikten står kort sagt mellem dem, der ønsker flest muligt domme offentliggjort, og dem, der kun ønsker et kvalificeret uddrag. I tillæg hertil er der uenighed om, hvem der skal stå for udvælgelsen, samt om prisen. Jo stærkere konkurrencen om juridisk information er blevet, og jo flere udnyttelsesformer teknologien har givet os, desto mere kritiske har disse spørgsmål været.

I Danmark, hvor man har en vis tradition for at udføre erhvervs-mæssige aktiviteter i foreningsform til gavn for brugerne (andels- og realkreditforeningerne kan nævnes som eksempler), og hvor det offentlige varetager mange samfundsfunktions, føles det naturligt at lade offentlige eller brugerkontrollerede institutioner stå for offentliggørelse af domme. Sådan har det også været gennem generationer herhjemme – men ikke f.eks. i USA. Begivenheder, der isoleret set har haft tilfældighedernes præg, har betydet, at UfR i dag udgives som et rent kommercielt produkt efter forretningsmodeller, der minder om de amerikanske. Den litterære afdeling har der ikke været helt samme debat om. Her diskuteres dog andre nok så interessante spørgsmål, f.eks. om, hvilke *funktioner*, denne del af tidsskriftet skal opfylde for praktikere og teoretikere, og om hvilke *kvalitetskrav* der skal håndhæves.

En jubilæumsdag giver god anledning til at se nærmere på en række af disse spørgsmål. Derfor indledes denne jubilæumsårgang med en fortælling om UfR's historie. Man kunne godt (som *Henrik Tamm* gjorde ved 100-årsdagen i *Juristen* 1967, s. 66 ff.) benytte jubilæet til at se på, hvordan *dansk jura* har udviklet sig i disse 150 år gennem nedslag i retspraksis. En sådan status er ikke gjort. Til gengæld trækker professor, dr.jur. *Jens Evald* nedenfor på s. 15 ff. nogle eksempler frem fra dansk retsvidenskabs historie, hvor UfR's spalter har dannet rammer for *litterære fejder* mellem juridiske skribenter. I anledning af jubilæet har forlaget Karnov Group der-

næst valgt at digitalisere alle 150 årgange af UfR, som nu vil indgå i den samlede doms- og artikeldatabase.

I *afsnit 2* giver jeg en kort oversigt over nogle hovedpunkter i de forløbne 150 års udgivelse af UfR. Årene op til de første årgange kan man læse om hos *Franz Dahl* i U 1917B, s. 1 ff. Historien efter 1867 er kort fortalt af de daværende redaktører *Knud Illum*, *Adam Jacobi* og *Jørgen Trolle* i U 1967B, s. 25 ff.

Herefter ser *afsnit 3* på den særlige historie, der har udspillet sig gennem de sidste 25 år om UfR's elektroniske domssamling og om de andre domssamlinger, der voksede frem omkring UfR for 20 år siden. Det vil fremgå, at denne udvikling præges af brydningen mellem juristernes ønske om at kunne tilgå en fælles og dækkende domssamling effektivt og billigt, over for politiske, markedsmæssige og kommercielle modhensyn.

I *afsnit 4* ser jeg herefter på nogle af de temaer, der har præget den litterære afdeling, hvor udviklingen navnlig har ført til en brydning mellem den praktiske og akademiske bruger.

I mit arbejde med denne artikel har jeg gjort brug af materiale opnået via forskellige roller, der knytter sig til UfR's to afdelinger og til de forlag, der gennem tiderne har udgivet UfR. Da disse roller kan sætte mig i en interessekonflikt, vil jeg hermed markere min tilknytning til disse virksomheder og institutioner: I 1991 blev jeg tilknyttet *Gads Forlag* som konsulent på forlagets projekt om udgivelse af en elektronisk domssamling. Jeg blev kontaktet, fordi jeg i en kort årrække sad i bestyrelsen for

2

det selskab (Textware A/S), der leverede fremviserprogrammet til Gads Forlag. Min konsulentrolle ændredes, da det elektroniske UfR udkom på CD-ROM, jf. nærmere i afsnit 3.2. Nu blev jeg ansvarshavende redaktør for denne udgivelse med fokus på de redaktionelle, tekniske, persondatarelige og ophavsretlige spørgsmål, der opstod i det digitale miljø. Da forlaget senere valgte at udgive flere domssamlinger elektronisk, se herom i afsnit 2.7, fik jeg en tilsvarende rolle i disse udgivelser. Bl.a. fik jeg til opgave at sikre, at det fælles emnesystem i disse udgivelser blev brugt konsekvent. Denne tværgående rolle i redigeringen af de domssamlinger, der udgår fra udgiveren af UfR, i dag Karnov Group, har jeg fortsat. Det seneste titelblad angiver den som »Redaktionel koordinator« for UfR. Siden 2005 har jeg været juridisk forlagskonsulent på Gads Forlag (Gjellerup), der i sin tid udgav UfR. Fra og med årgang 2003 har jeg endvidere været hovedredaktør af den litterære afdeling. For at sikre objektivitet i fremstillingen har min artikel været i indgående *peer review*, ikke kun hos mine to medredaktører i UfR, men også hos kolleger og andre, som har berøring med UfR og kyndighed i artiklens emne. Alle kritiske bemærkninger er søgt indarbejdet.

2. UfR på print

2.1. Funktion og udspring

I retssystemer, hvor gældende ret i vid udstrækning bestemmes ved retsanvendelsen i enkelt-sager, vil man efterspørge viden om disse sager og deres udfald. En sådan viden formidles helt af sig selv i lokale samfund, hvor tvister ofte kendes (og diskuteres) af alle. Men jo længere tvisterne og deres afgørelser distanceres fra det

øvrige samfund, desto større bliver behovet for at *formidle* viden herom til andre end parterne. Denne *retsinformativiske* opgave vokser i takt med samfundets kompleksitet. Hvor offentliggørelse og medieomtale af retssager og retsafgørelser altid har været kendt, er den systematiske offentliggørelse af domsmateriale en forholdsvis ny foreteelse.

En dom forstås bedst af dens parter. De kender forhistorien og ved præcis, hvorfor det ene, men ikke det andet, synspunkt blev gjort gældende. De kender også sagsforhold og terminologier bedst. Omvendt vil dommen ofte indeholde en masse oplysninger, som ikke er afgørende for retsanvendelsen, og som derfor er ligegyldige for den udenforstående læser. Skal læseren bruge sin tid effektivt, må dommens problem forklares, gerne i et resumé. Ligegyldig information kan med fordel skæres bort. Det samme skal fortrolig eller persondatabeskyttet information. Omvendt kan der være behov for at give supplerende information i form af noter mv. for at lette forståelsen.

Ser man tilbage på ugeskriftets spalter gennem årene, finder man en meget forskellig praksis for udformningen af de fodnoter, der ledsager domsmaterialet – domsnotene. I U 1952B, s. 129, pegede *W.E. von Eyben* på, at UfR-årgangene fra 1874-1904 havde meget fyldige domsnoter, fordi den nedenfor omtalte daværende eneredaktør, højesteretsrådgiver *Levison*, på grund af sygdom havde opgivet sin advokatvirksomhed og i stedet fuldt helliget sig redaktørgerningen. Denne linje ændredes radikalt, da *Tybjerg* (der på det tidspunkt var blevet højesteretsassessor) overtog redaktørhvervet. Noterne havde en særlig betydning dengang, fordi Højesteret ikke offentliggjorde dissenser. Her støder man f.eks. på oplysninger om, hvad parterne havde procederet på, og hvilken teoretisk opfattelse Højesteret havde lagt til grund. De fortolkende noter forsvandt, da Højesteret bragte dissenser fra 1937. Herefter begrænsedes noteapparaterne til henvisninger til litteratur og praksis mv. I den førnævnte artikel talte *W.E. von Eyben* for, at man indførte dommerkommentering af principielle sager.

Derfor indebærer udgivelse af domme talrige redaktionelle valg: Hvilke instanser og sagstyper skal med, og hvor langt skal man gå tilbage i tiden? Hvordan skal offentliggørelsen ske: I rå og ubearbejdet form? Anonymiseret? Tilskåret? Med resumé? Med emnerubricering? Hvordan skal man beskytte fortrolighed og privatliv uden at ødelægge informationsindholdet? Disse valg er faldet meget forskelligt ud gennem tiderne.

Et af de væsentligste problemer ved udgivelse af domme angår udvælgelsen. Ifølge de statistiske oplysninger på www.domstol.dk blev der alene i 1. halvår 2016 afsluttet 1.913 civile sager ved landsretterne. Selv om dette også indbefatter sager afsluttet ved forlig (statistikken viser hverken antallet af afsagte domme eller antallet af afsagte kendelser) skal tallet sammenholdes med, at der i hele årgang 2016 er trykt 608 afgørelser af *enhver art* fra samtlige instanser i UfR. Selv om man medregner de yderligere afgørelser, der har været bragt i nogle af de specialtidsskrifter, der omtales under 2.7, og i de øvrige databaser mv., der findes på markedet for danske retsafgørelser, står det klart, at offentliggørelse af samtlige retsafgørelser fra alle domstole i Danmark vil indebære en kolossal opgave. Mange afgørelser, f.eks. de straffedomme, der bygger på *konkrete bevisvurderinger*, eller som i strafudmålingen følger kendt og *forudsigelig retspraksis*, har utvivlsomt kun begrænset retsinformativ interesse. Det samme kan siges om talrige civile sager, der afgøres efter helt konkrete bevisvurderinger.

At udvælge det domsmateriale, der må formodes at interessere de juridiske brugere, rummer derfor en vanskelig og vigtig redaktionel opgave. Brugeren ønsker at blive ledt hen til den centrale praksis, men undgå at drukne i information. Opgaven rummer også et element af magtudøvelse, idet valget af én dom og fravalget af en anden signalerer, hvilken retsanvendelse der egner sig til efterfølgelse. Denne mekanisme forklarer, hvorfor der altid har været et tæt samspil mellem den redigerede domssamling og det juridiske tidsskrift – i UfR tydeligt markeret ved afdeling A og B. Domsredige-

ring kræver både forlagsteknik (hvordan sættes teksten op, så den fremtræder mest læsbar for brugeren?) og retsvidenskabelig kynlighed (hvilke domme bør udvælges, og hvilken supplerende information bør de ledsages af?), der i det færdige produkt kan glide

3

over i hinanden. Dette samspil ses f.eks. i udvælgelsen og fravalget af domme, i noteapparatet og i domshovedet.

2.2. UfR

De første danske domssamlings historie er udførligt beskrevet af *Frantz Dahl* i jubilæumsartiklen »Ugeskrift for Retsvæsen og dets forgængere – et historisk tilbageblik«, bragt i U 1917B, s. 1 ff., se navnlig s. 2. De første domssamlinger blev udgivet i tilknytning til akademiet i Sorø af *Hans Nicolai Nissen* i slutningen af 1700-tallet, herunder »Sjællandsfar Landstings Efterretninger« (1791-1795), »Sjællandsfar Landstings-Tidende« (1796-1805) og »Themis« (1796-1805). Disse tidlige tidsskrifter blev senere med *Anders Sandøe Ørsted* som drivende kraft gjort til en domssamling med ledsagende afhandlinger og kommentarer. Ørsted var medudgiver af »Juridisk Månedstidende« fra 1802-03 og fortsatte derefter med andre serier, nemlig Juridisk Arkiv (1803-1811), Nyt Juridisk Arkiv (1812-1820) og Juridisk Tidsskrift (1820-1843). Se også *Ditlev Tamm*: Juridiske tidsskrifter – tradition eller stagnation? trykt i Mads Bryde Andersen m.fl. (red.): Festskrift til Mogens Koktvedgaard (2003), s. 643 ff., med yderligere litteraturhenvisninger s. 652.

Som nævnt opstod der et marked for redigerede domssamlinger (og ledsagende videnskabelige artikler) op gennem 1800-årene i takt med industri- og retssamfundenes udvikling. Denne første retsinformativiske bølge skabte et behov for at offentliggøre lovene via periodiske skrifter, der udadtil ligner det juridiske tidsskrift.

I 1839 udsendte C. A. Reitzels Forlag en ny domssamling under titlen »Juridisk Ugeskrift« (JU). JU blev redigeret af *A.L.C. de Coninck* og *L. Moltke*, der begge gjorde tjeneste ved Land-Over samt Hof- og Stadsretten. Domssamlingen udkom frem til 1875, siden 1869 under titlen »Nyt Juridisk Ugeskrift«. At UfR blev udgivet i 1867 skete navnlig for at tage konkurrencen op med JU, bl.a. ved også at bringe juridiske afhandlinger.

Den nye redaktionelle målsætning blev i UfR's åbningsnummer lagt frem i denne programerklæring fra de to redaktører, *P. Casse* og *Auditeur J.H. Mundt* (se U 1867B, s. 2-3, genoptrykt i U 1967B, s. 26-27):

»Tidsskriftets Indhold vil deels blive videnskabelige Udarbejdelser o. desl., dog – navnlig i Begyndelsen – i ringere Omfang end hidtil, deels Meddelelser af mere umiddelbar practisk Natur. Navnlig ville vi søge at samle alle de efterhaanden faldende Præjudicater, som den juridiske Læseverden kan ønske at opbevare. ... Ved Meddelelsen vil det være vor fornemste Bestræbelse at oppnaae Fuldstændighed, saa at vi hellere ville udsætte os for nu og da at optage en Dom af mindre Interesse end for at feile i den modsatte Retning.«

De to redaktører vidste, at de udsatte deres læsere for ekstra besvær og omkostninger ved, at der nu var to danske domssamlinger. Den reelle baggrund for initiativet kom først til udtryk nogle år senere, i U 1872, s. 431 f., hvor *Mundt* annoncerede, at den foran omtalte højesteretsrådgiver *Otto Jullius Levison* ville indtræde som *Medredacteur*. I samme forbindelse beklagede *Mundt*, at udgivelsen af UfR fem år tidligere havde bebyrdet markedet med to konkurrerende tidsskrifter, men at årsagen hertil var, »... at »Juridisk Ugeskrift« lod saameget tilbage at ønske, at der var god Grund til at forsøge paa at skabe en Domssamling, der noget mere fyldestgjorde rimelige Fordringer«, idet det samtidig var redaktørernes tanke »... naar Lejlighed gaves, at gjøre Alt, hvad der stod i vor Magt for atter at forvandle de to Ugeskrifter til etc.«

Det lå altså fra begyndelsen klart, at domssamlingen var ugeskriftets primære produkt, og at man egentlig kun burde have ét sådant produkt på det danske marked. *Levison* sad alene på redaktørposten fra 1874 og frem til sin død i 1905. Hans virke er bl.a. beskrevet i mindeordene i U 1905, s. 641. Den langvarige gerning er ikke mindst bemærkelsesværdig i betragtning af, at den både omhandlede domssamlingen og den litterære afdeling. Som fremhævet af *Jacobi m.fl.*, a.st., s. 26, må det tilskrives *Levison*, at UfR i disse år kunne tiltrække en række store jurister som skribenter, herunder *Schlegel*, *Niels Lassen*, *Deuntzer*, *Goos*, *Evaldsen* og *Nellemann*.

Med *Levison*'s død måtte redaktionsarbejdet opdeles, og fra og med årgang 1906 etableredes den tvedeling af UfR, som vi kender i dag, hvor domsmaterialet bringes i afdeling A og de juridiske afhandlinger i afdeling B, med hver sin paginering. I tidligere årgange havde afdeling B alene bragt højesteretsdomme, idet de juridiske afhandlinger blev trykt side om side med domme fra de lavere instanser i afdeling A, således som det i dag sker i de i afsnit 2.7 nævnte specialdomssamlinger.

For en umiddelbar betragtning spillede denne opdeling måske ikke den store rolle, da tidsskriftets indhold jo var uforandret. Men den markerede et væsentligt pejlemærke, fordi tidsskriftets to hovedformål nu blev varetaget af hver sin redaktion.

Siden da har redaktionen af domssamlingen ligget i hænderne på et antal dommere, der er virksomme ved de domstolsembeder, som afsiger dommene. Domsredaktørerne holder sig orienteret om sager, der pga. den juridiske stillingtagen eller sagens betydning egner sig til offentliggørelse. Når dommen eller kendelsen er udvalgt, forestår en ny redaktionel opgave: Navnlig appelsager må ofte redigeres, så de kan forstås af den forudsætningsløse læser: Haltrige byretsdomme er afsagt uden fuldstændig sagsfremstilling. Her kan det være nødvendigt at indføre baggrundsoplysninger i tillæg til dommen sammen med de parts- og vidneforklaringer, der først protokolleres af byretten i forbindelse med anken, jf. retsplejelovens § 218a, stk. 2.

4

En særlig problemstilling angår kravene til *anonymisering*, der for UfR's vedkommende er fastsat ved Datatilsynets afgørelse af 24. maj 2002. Anonymisering sker ikke blot ved at erstatte personnavne med A, B og C etc. Tidspunkter og vejnavne må ofte også udelades, hvis ikke læseren skal kunne regne sig frem til sagens nøglepersoner. Undertiden er det tilmed nødvendigt at undgå at omtale, hvilken byret der har virket som første instans, se f.eks. U 2007.2018/1 Ø. Selv om der gennem de seneste år er gjort store it-fremskridt inden for såkaldt kunstig intelligens, siger det sig selv, at en sådan anonymisering ikke kan udføres maskinelt. Der kræves ikke blot fortrolighed med de retlige grænser for privatlivsbeskyttelsen, men også en forståelse af, hvordan en afgørelsestekst kan omarbejdes uden tab af retsinformativ værdi. Undertiden kan det også være nødvendigt at tilføje fodnoter til afgørelser fra landsretterne og Sø- og Handelsretten (der ellers ikke ledsages af fodnoter), f.eks. om en afgørelses tilknytning til andre trykte afgørelser, eller oplysninger om, at der er søgt tredjeinstansbevilling.

For efterfølgende at kunne identificeres må den enkelte afgørelse forsynes med et resumé og placeres i et register. Denne indsats kan forekomme enkel og ligetil for læseren. I praksis er den ganske betydelig, navnlig når nye domsredaktører træder til. Emneregisteret hviler på nogle faste principper for, hvor dommene placeres – og ikke placeres. Ligeledes forudsætter hele UfR-søgefladen en nogenlunde ensartet praksis for affattelsen af hoveder og resuméer. Kontrollen med denne del af arbejdet udføres af en fagkyndig redaktionel koordinator. At forlaget bruger ressourcer på denne formatering, og ikke blot etablerer et link til den relevante domstols hjemmeside, skyldes hensynet til brugeren. Det er velkendt, at læ-

sere af periodiske publikationer som tidsskrifter og aviser værner sig til, at informationen gøres tilgængelig via bestemte formater. Sådanne formater reducerer læsetiden og effektiviserer informationstilgængelsen. Tilsvarende kvaliteter opnås ved søgninger i afgørelsesdatabasen. Jo mere ensartet resultatet af en søgning præsenteres, desto lettere er det for brugeren at identificere den eller de interessante afgørelser.

2.3. De øvrige domssamlinger

UfR var hverken ene på markedet før eller efter 1867. Foruden *Nyt Juridisk Tidsskrift* havde UfR konkurrence fra *Højesteretstidende*, der som nævnt udkom under denne titel fra og med 1857, samtidig med at Højesteret i medfør af en lov af 8. marts 1856 var begyndt at ledsage sine domme med præmisser. I 1928 udkom Vestre Landsrets Tidende for første gang, på eget forlag og med dommere fra landsretten som redaktører. Højesteretstidende var udgivet af Gads Forlag. Det skete i de første årgange med Højesterets protokolsekretær som redaktør og i de to sidste år (1957 og 1958) med *Højesteretsskranken* som redaktør.

I 1919 udgav *Juristforbundet*, der var stiftet to år forinden, et nyt dansk juridisk tidsskrift, *Juristen*, der med sine domme og artikler tog konkurrencen op med UfR på begge disse områder. I 1935 undergik *Juristen* en række forandringer for at styrke sin faglige profil og position. Man udsendte nu *Juristens Domssamling* (JD), der opfyldte det hul, som UfR siden sin begyndelse havde efterladt ved ikke at bringe byretsdomme. JD udkom frem til 1958, hvor den ophørte som led i aftalerne om *Kuratelet for UfR*, se herom afsnit 2.5. Med sine tidlige udgivelsesaktiviteter har *Juristforbundet/Djøf* spillet en central rolle for den danske domsudgivelse. Denne rolle blev bl.a. aktualiseret, da der i 1996-1997 opstod blæst om ejerskabet til og kontrollen med UfR's domssamling, se herom i afsnit 2.6. Efter denne uro valgte ugeskriftets udgiver at udgive et antal specialdomssamlinger, se herom under 2.7.

Sø- og Handelsretstidende (SHT) havde siden 1862 været udgivet på eget forlag af skiftende redaktører, hvoraf hovedparten havde en aktuel ansættelsesrelation til denne domstol. At SHT fortsatte med at udkomme frem til 1968, og dermed ikke var omfattet af kuratelaftalen, hang givetvis sammen med, at UfR også dengang optog relativt få afgørelser fra Sø- og Handelsretten. Den dag i dag har Sø- og Handelsretten sin egen domsdatabase (www.soeoghandelsretten.dk), hvor rettens domme og kendelser fra 2002 og frem kan hentes. Disse domme er også søgbare via Karnov Group-plattformen.

2.4. W.E. von Eybens kritik

De mange domssamlinger gav forståeligt anledning til stigende skepsis. Datidens advokatkontorer, dommerembeder, amtskontorer og ministerier var langt mindre end i dag, og teknologien gav begrænsede muligheder for teknisk samdrift og stordriftsfordele. Det førte til store omkostninger til tidsskriftsanskaffelser og meget besvær ved at orientere sig i den ene domssamling efter den anden.

En af de universitetsjurister, som havde stået med denne udfordring, var *W.E. von Eyben*, der i sin disputats om strafudmåling (1950) havde foretaget indgående empiriske studier i domsmaterialet. I et foredrag den 26. november 1951 i Juridisk Forening i København, senere optrykt i U 1952B, s. 121 ff., foreslog *von Eyben* bl.a. et opgør med denne »dobbeltdekning« i dansk domsudgivelse. Han pegede bl.a. på, at ca. ¼ af UfR's domsstof også blev trykt i Højesteretstidende, og at halvdelen af dommene fra Vestre Landsret i Vestre Landsretstidende blev trykt i UfR. Selv om dommene i Sø- og Handelsretstidende sjældent fandt vej til UfR, påpegede han, at disse domme var meget specielle, bl.a. pga. en høj detalje-

rigdom. Denne uensartede praksis for offentliggørelse betød bl.a. (foruden omkostningsaspektet!), at man aldrig

5

kunne være sikker på at lokalisere en afgørelse uden at konsultere alle disse tidsskrifter.

Von Eyben stillede herefter følgende forslag:

»H.R.T., V.L.T. og S.H.T. glider ud som særlige tidsskrifter. I en fælles domssamling, der passende kunne kaldes »Danske Domme«, skaffes plads for et noget større antal domme, end tilfældet nu er i U.f.R. De enkelte domme »redigeres« i den forstand, at en af de voterende dommere skærer dem til, således at bevisbedømmelsesspørgsmål og andre spørgsmål af helt konkret betydning ikke tager pladsen op. I »Juristens« domssamling lægges større vægt på sammenfattende meddelelser fra retspraksis. Fra de voterende dommere fremskaffes kommenterende noter, som ikke prætenderer nogen selvstændig stillingtagen til problemer, som dommen ikke selv har afgjort, men giver et fyldigt referat af det juridiske materiale, som er ført i marken i sagen.«

Selv om det tog sin tid, blev forslaget fulgt nogle år senere. De beslutninger, der blev truffet herom, fik stor betydning for dansk domsudgivelse i årene fra 1958 og frem til 1994. Fra og med årgang 1959 blev udgiverne af de tidligere domssamlinger, nemlig dels Juristens Domssamling, dels to af de tre »tidender« (*Højesteretstidende* og *Vestre Landsrets Tidende*, men ikke *Sø- og Handelsretstidende*) enige om at koncentrere deres domsoffentliggørelse i Ugeskrift for Retsvæsen, der i forvejen blev, og som fortsatte med at blive, udgivet af Gads Forlag.

2.5. Kuratelet

Som led i beslutningen om at samle den danske domsudgivelse i UfR aftalte Gads Forlag, Dommerforeningen, Advokatrådet og Juristforbundet at nedsætte et »kuratlet«, der fik til opgave at forestå det overordnede tilsyn med denne udgivelsesaktivitet. Der findes ikke mange trykte kilder om kuratelets forhistorie. En af dem er referatet af årsmødet i Juristforbundet den 30. maj 1959 (optrykt i *Svensk Juristtidning* 1959, s. 709 f.), hvor formanden, amtmand *V. Wedell-Wedellsborg*, i sin beretning blandt andet omtaler den nyligt gennemførte reform af de danske domssamlinger:

»Fra 1. januar 1959 er Juristens domssamling, Højesteretstidende og Vestre Landsrets Tidende gået ind, og samtidig er Ugeskrift for Retsvæsen, der fremtidig udgives af G. E. C. Gads Forlag i samarbejde med Danmarks Juristforbund, blevet udvidet og opsætningen moderniseret, således at det nye tospaltede format rummer ca. 50 % mere stof pr. side end det hidtidige. Ugeskriftets domssamling omfatter nu praktisk talt alle højesteretsafgørelser, et fyldigere udvalg af landsretternes og Sø- og Handelsrettens domme samt - een gang om året - et resumé af principielle og vigtige underrettsafgørelser. Domssamlingens noteapparat bliver udbygget. Der er oprettet et kuratel på fire medlemmer, som vælger redaktorerne af domssamlingen og er rådgivende med hensyn til redaktionen. Endvidere gennemgår kuratelet hvert år ugeskriftets regnskab og aflægger beretning herom til Gads Forlag og Juristforbundet. Medlemmer af kuratelet er højesteretssagfører Bay Erichsen, professor v. Eyben, professor Stig Juul og civildommer Harald Petersen, der repræsenterer henholdsvis Advokatrådet, Juristforbundet, G. E. C. Gads Fond og Dommerforeningen. Ugeskriftets litterære afdeling fortsætter uændret.«

Arkivstudier i forlaget Karnov Group viser, at der som aftalegrundlag for 1958-kuratelet foreligger et ikke underskrevet notat af »november 1958«, som skitserer rammerne for det nye UfR. Heri skitseres bl.a. forventningerne til omfanget: Ca. 400 siders domme fra landsretterne, gengivelse af alle højesteretsafgørelser (enten fuldstændigt eller med hoveder) samt en årlig samling af korte referater af byretsdomme. Den litterære afdeling skulle fortsætte uændret. Notatet angiver også kuratelets mandat. Abonnenterne på de danske domssamlinger blev orienteret om den nye udgivelsespraksis den 13. december 1958.

I kuratelets seneste år (1990-1993) havde jeg selv (som forlagets rådgiver) kontakt med kuratelet, som godkendte alle beslutninger om det elektroniske ugeskrift. De referater, jeg har læst fra kurate-

lets møder, gengiver beslutninger om tidsskriftets omfang og format og om abonnementspriser. Fra ugeskriftets spalter kan man lejlighedsvis se meddelelser af redaktionel art, der udsprang af drøftelser og afgørelser i kuratelet. Se f.eks. den meddelelse, der efterfølger *Finn Rønnev-Jessens* kritiske indlæg i U 1990B, s. 11, om visse presseetiske spørgsmål.

I betragtning af *W.E. von Eybens* rolle for igangsættelsen af den proces, der skabte kuratelet, overrasker det, at han i sin erindringsbog *Tema med variationer* (1982), s. 136 f., nedtoner dets betydning og nærmest kalder arbejdet i kuratelet et pligtarbejde på linje med deltagelsen i Sandflugtskommissionen og de færøske realkreditvalg: »Udvalg kan få mange forskellige betegnelser. Det mest særprægede, jeg har truffet, er betegnelsen »Kuratlet«. Dette udtryk fandt man frem til, da en af mine gamle yndlingsideer blev realiseret, nemlig ved en sammensmeltning af landets forskellige domssamlinger. Det irriterede mig, at man skulle famle sig frem gennem et betydeligt antal domssamlinger for at få et fuldstændigt udtryk for, hvad domstolene havde fastslået som gældende ret. Det tog mange år at få gjort noget herved. Men det lykkedes omsider i 1958, da »Ugeskrift for Retsvæsen«, juristernes solide anker, som holder det slingrende skib på ret køl, fik inkorporeret andre tidsskrifter af tilsvarende art, og det væsentlige af de resterende, når man ser bort fra domssamlinger på specielle områder, er senere gledet ind under samme regie. For at koordinere de forskellige interessegrupper dannedes så »kuratlet«, der uden at træde offentligt frem, og uden noget som helst vederlag, end ikke i form af gratis abonnement, har løst de små og store problemer, som naturligt måtte melde sig efterhånden.«

Domsmængden lå *W.E. von Eyben*, der i de sidste år var formand for Gads Fond, meget på sinde. Han var ked af, at dommene blev stadig længere (en udvikling, som kun

6

gik i den gale retning i takt med udbredelsen af moderne tekstbehandling), og han frygtede, at man ved at bringe for mange domme i UfR ville nedsætte respekten for den enkelte dom. Derfor kæmpede han for, at der blev optaget færre domme i UfR, og at dommene i alle tilfælde blev forkortet på en måde, der tillod brugeren at læse dem. Da disse drøftelser pågik, havde domssamlingen netop passeret 1.000 sider (1992: 969 sider, 1993: 1040 sider). I dag ligger domssamlingen på omkring 4.000 sider, og flere af specialdomssamlingerne har for længst passeret de 1.000 sider.

Et konkret udslag af dette ønske var diskussionen, om UfR vedvarende skulle kunne udkomme i et enkelt eller flere bind. Dette spørgsmål fik en lidt særpræget (og upraktisk) løsning i årgang 1994, hvor man til mange brugeres fortrydelse valgte at benytte større sider, som der var plads til mere tekst på! Beslutningen blev truffet som led i en samlet produktionsomlægning, der bl.a. involverede et nyt trykkeri. De større sider forøgede imidlertid også omfanget af de indbundne årgange og brød dermed linjen i bogreolen.

Da UfR blev elektronisk, videreførte kuratelet (som bekræftet ved et møde den 15. december 1992) sin rådgivende funktion vedrørende problemer, der var fælles for den trykte domssamling og den elektroniske, eller som angik forholdet mellem disse udgivelsesformer.

2.6. Skilsmissem

Efter en pludseligt opstået økonomisk krise i Gads Forlag overdrog forlaget den 1. oktober 1994 sine juridiske udgivelser til ITID – International Thomson In Denmark – et selskab i den canadisk ejede Thomson-koncern, der var kontrolleret af Lord Thomson of Fleet. I kraft af en akquisition i 1996 blev ITID dermed concernforbundet med det store amerikanske juridiske forlag *Westlaw International*, se hertil *Svend Erik Skydt* i *W.E. v. Eyben* (red.): *Karnovs historie* (1996), s. 131 f. ITID havde i 1986 købt *Karnovs Forlag*, der var aktiv både i Danmark, Sverige og Norge. I årene herefter drev ITID sine danske forlagsaktiviteter under navnet *GadJura*. ITID solgte siden sine økonomiske aktiviteter, først til Reuters (med heraf følgende navneændring til *Thomson Reuters*), og senere

til kapitalfonden GMT (der gav forlaget sit nuværende navn *Karnov Group* – et navn, der i dag også benyttes i Sverige, men ikke i Norge), der senest har videresolgt aktiviteterne til kapitalfonden Arrows Principal Investments – en del af Rothschild Group.

Ved salget i 1994 var juridiske forlag angiveligt i høj kurs. Kort forinden var A/S Skattekartoteket som foran omtalt blevet solgt til det hollandsk ejede forlag *Wolters Kluwer*, angiveligt for et meget stort millionbeløb. Købesummen for Gads juridiske forlagsaktiviteter har formentlig også været anselig. En artikel i Børsen, 8. september 1994, skrevet af *Niels Brandrup*, gætter på en købesum på mellem 60 og 100 mio. kr. Klart lå det i hvert fald, at transaktionen reddede økonomien i Gads Forlag.

Efter overtagelsen opstod der tvivl mellem ITID (GadJura) på den ene side og Djøf på den anden om ejerskabet til UfR. Djøf mente, at kuratelaftalen af 1958 havde skabt en slags sameje om UfR's registersystem og domshoveder, som med sigte på en kommende elektronisk domssamling var blevet ændret i 1988 (se omtalen herom i U 1988B, s. 24). GadJura mente derimod, at man nu havde opnået retten hertil ved sit køb. Djøf truede med sagsanlæg, og for at afværge det var der drøftelser mellem GadJura og Dommerforeningen, Djøf og Advokatrådet om den fortsatte udgivelse af Ugeskriftet og kuratelets opgaver. Disse drøftelser ledte til en ny kuratelaftale af 20. februar 1995, hvor de involverede parter (Dommerforeningen, Advokatrådet, Djøf og GadJura) enedes om et sæt *Retningslinjer for Udgivelsen af UfR*.

1995-aftalen videreførte, under ny bemanding, kuratelet med udgangspunkt i de i 1958 af Gads Forlag og Djøf fastsatte retningslinjer. Kuratelet skulle således (fortsat) bestå af en repræsentant for de fire parter. Forlaget GadJura skulle forestå de sekretariatsmæssige opgaver. UfR's domsredaktører skulle udpeges af kuratelet efter indstilling fra den pågældende ret. Kuratelet skulle rådgive om UfR's redaktionelle indhold og have en række rådgivende funktioner for forlaget. Forlaget skulle opstille et separat driftsregnskab for UfR's udgivelse, der årligt skulle godkendes af kuratelet, bl.a. med henblik på vurdering af prisforhøjelser. Herefter præciserer aftalen principperne for prissætningen af henholdsvis den trykte og elektroniske udgave. I en afsluttende bestemmelse hedder det:

»Forlaget GadJura og de i kuratelet repræsenterede instanser har tilkendegivet, at hensigten med samarbejdet er at bevare det en-strengede domssamlings-system, således som det blev aftalt mellem DJØF (Juristforbundet) og G.E.C. Gad's forlag i 1958. Det vil derfor ikke være foreneligt med de pågældende interessenters deltagelse i kuratelet, såfremt disse i eget regie beslutter sig for at udgive retsafgørelser, der dækker så brede felter, at de har karakter af en generel domssamling.«

Aftalen fik dog en forholdsvis kort levetid. Anledningen var en melding, som Justitsministeriet i begyndelsen af 1996 havde givet i kølvandet på endnu en offentlig debat om domsdata-basen (se herom under 3.4). Meldingen gik ud på, at danske juridiske forlag alle kunne få *lige, fri og gratis adgang til domme fra danske domstole*. Udmeldingen førte senere på året (den 11. oktober 1996) til, at forlaget *Magnus* udsendte et »Juridisk Ugebrev«, der bragte udvalgte domme og andre nyheder inden for forskellige retsområder. To måneder senere, den 13. december 1996, meddelte Advokaternes Serviceselskab A/S, Jurist- og Økonomforbundets Forlag og J.H. Schultz

7

Information A/S, at man havde indgået en aftale om fælles udgivelse af en række elektroniske produkter og om »etablering og drift af en fælles doms- og afgørelsesdatabase, der skal sikre partnerne uhindret adgang til alle ønskede domme og afgørelser.« Ifølge pressemeddelelsen ville databasen blive

»... landets mest omfattende doms- og afgørelsessamling inden for de områder, hvor partnerne vil udbyde produkter. Ud over samtlige kendelser af relevans for de enkelte områder fra Højesteret, Østre og Vestre Landsret og Sø- og Handelsretten vil databasen tillige komme til at indeholde kendelserne fra byretterne, ankenævn og alle andre instanser, såvel som internationale, der afsiger kendelse. Disse kendelser vil dermed kunne komme til at indgå i udgivelserne i et omfang og i en systematisk form, der ikke kendes i dag.«

Forud for denne lancering havde parterne i kuratelaftalen været i dialog. Djøf mente, at Justitsministeriets udmelding skabte en ny situation, der ikke afskar kuratelaftalens parter fra at igangsætte egne domsudgivelser. GadJura fandt, at en sådan aktivitet stred mod 1995-aftalen. Detaljerne i disse forhandlinger kendes ikke. Men ved en pressemeddelelse af 26. september 1996 til abonnenterne på UfR meddelte GadJura, at aftalen var »ophævet« (senere rettet til *bortfaldet* pga. bristende forudsætninger), fordi parterne ikke på forhånd havde villet give GadJura tilsagn om ikke at samarbejde med konkurrerende udgivelser til ugeskriftet. Meddelelsen bringes først i Advokaten nr. 10/1997, s. 193, hvor Advokatrådet med beklagelse tager oplysningen til efterretning, »idet det på trods af langvarige forhandlinger ikke havde været muligt at formå GadJura til at vedstå sine forpligtelser efter aftalen«. Da kuratelaftalen dermed var faldet bort, blev kuratelet nedlagt, og traditionen fra 1958 for at samle udgivelsen af danske domme i et tidsskrift blev brudt. Samtidig blev prisdannelsen for UfR reelt givet fri.

At kuratelet faldt bort, og at andre forlag end ITID fik adgang til domsmaterialet, fik bl.a. betydning for *omfanget* af UfR-domssamlingen. Under forhandlingerne om domsdata-basen havde bl.a. Advokatrådet og Rigsadvokaten udtrykt ønske om, at der blev bragt flere afgørelser i UfR – et ønske, som i øvrigt blev bekræftet ved en spørgeskemaundersøgelse gennemført samme år hos UfR-abbonenterne. Forlaget efterkom dette ønske ved at forlade det tidligere dogme om, at domssamlingen skulle kunne rummes i ét bind. I årgang 1996 voksede sidetallet fra ca. 1.000 til 1.600 sider. Dette skete samtidig med, at dets layout var blevet ændret. De næste årgange holdt sig på dette niveau med 1717 sider i 1997 og 1782 sider i 1998. Men fra og med 1999 eksploderede sidetallet med 2128 sider (1999), 2562 sider (2000), 2601 sider (2001), indtil årgangen nåede det nuværende leje på ca. 4.000 sider. Helt præcist optager årgang 2016 3.980 sider.

Efter kuratelets ophør udviklede der sig en praksis, hvorefter domsredaktørerne og medlemmerne af den litterære afdelings redaktion med 1-3 års interval mødes og drøfter redaktionelle spørgsmål. To advokater, udpeget af Advokatrådet, har gennem de seneste år været indbudt til at deltage i disse møder. Det er langt fra altid, at disse repræsentanter deltager i møderne – muligvis fordi der sjældent har været særligt kontroversielle emner på dagsordenen. Møderne har primært handlet om kriterier for udvælgelse af domme, praktiske arbejdsgange ved produktionen af de løbende hæfter og praksis for anonymisering, men ikke om kritiske spørgsmål som nye domssamlinger, prisfastsættelse og medieformer.

2.7. Nye domssamlinger

I årene herefter udsendte GadJura (senere Thomson Reuters og nu Karnov Group) et antal specialtidsskrifter med domssamlinger. Nogle af disse tidsskrifter var udviklet af forlaget selv, medens andre var købt eller overtaget efter særlige samarbejdsaftaler. Dommene i disse tidsskrifter udvælges af en kreds af domsredaktører tilknyttet de højere retter i samarbejde med redaktørerne af de enkelte tidsskrifter.

I dag finder man følgende tidsskrifter under Karnov Group's elektroniske platform: *Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling* (FED), *Fuldmægtigen*, *Miljøretlige Afgørelser* og *Domme*

(MAD), *Tidsskrift for Bolig- og Byggeret* (TBB), *Tidsskrift for Familie- og Arveret* (TFA), *Tidsskrift for Kriminalret* (TfK), *Tidsskrift for Landbrugsret* (TfL), *Tidsskrift for Skatter og afgifter* (TfS) og *Erhvervsjuridisk Tidsskrift* (ET). MAD og FED var udkommet siden 1996, oprindeligt med Forsikringshøjskolens Forlag som udgiver. Fuldmægtigen er udkommet på print siden 1939 og har foreligget digitalt siden 1985. Som de eneste tidsskrifter udkommer Fuldmægtigen og MAD i dag kun digitalt. TFA blev igangsat i 1997, TBB og TfL i 1998 og TfK i 1999. ET kom til i 2006 og bringer udelukkende artikler. Alle de andre bringer både afgørelser og artikler. Karnov Group købte TfS af forlaget Magnus i 2013. Der er også stor forskel på den redaktionelle linje. FED bringer udelukkende domme. TBB har en stærk tradition for kommenterende domsnoter. I MAD ledsages hvert (kvartårige) nummer af et forord, hvor redaktøren gør status over indholdet.

Fra begyndelsen blev udgivelsen af disse nye tidsskrifter ikke mødt med udelte begejstring. Hvor kritikken tidligere gik på besværet ved at skulle finde samme dom flere steder, frygtede man nu at drukne i information og at blive påført uforholdsmæssige anskaffelsesomkostninger. F.eks. ytrede både Advokatrådet og Landsforeningen af Beskikkede Advokater stor betænkelighed ved udgivelsen af *Tidsskrift for Kriminalret*, som man fandt var en unødvendig udgivelse. Se herved *Jon Stokholms* indlæg i *Advokaten* 1999, s. 252. Andre stemmer i debatten (som navnlig har kunnet høres i diskussionen om

8

domsdatabase, se herom under 3.4) har fremhævet værdien af sikre retssikkerheden gennem solid viden om strafudmålingspraksis, der ikke udvælges af anklagemyndigheden. I *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 2012, s. 265 ff., omtaler *Rasmus H. Wandall* Anklagemyndighedens Vidensbase, der modsat andre strafferetlige domssamlinger redigeres således, at afgørelser fjernes fra basen, når de er ”uddaterede” (s. 272). En sådan praksis gør det endnu mere kritisk, hvem redigerer basen, se herom a.st. s. 281 f. Uanset hvilket standpunkt man måtte støtte, er det et faktum, at specialtidsskrifterne udkommer den dag i dag, og tilmed med stigende sidetal. 2016-årgangen af TfK er f.eks. sluttet med et samlet sidetal på 1485 sider, hvoraf langt hovedparten udgøres af domme.

2.8. Refleksioner

Et blik på denne historie viser, hvordan debatten om offentliggørelse af domme har ændret sig i kølvandet på teknologiske, markedsmæssige og til dels politiske omskift. Papirudgivelser har altid været enkle at sætte i værk. Derfor har mange udgivere (både private forlag og domstolsemployer) været på banen, med en til tider kaotisk udgivelsespraksis til følge. De talrige udgivelser har navnlig belastet brugerne, der ikke alene måtte afholde abonnementsomkostninger, men også foretage de brydsomme manuelle søgninger.

Den informationsstrøm, som alt dette handler om, har ændret sig markant gennem perioden. UfR er ikke længere den eneste kilde til viden om retspraksis. Foruden de mange specialdomssamlinger er der kommet nye afgørelsestyper. Brugerne efterspørger ikke længere kun dansk retspraksis, men også praksis fra andre – danske og internationale – instanser. Udviklingen illustreres ved et blik på tidsskrifter som MAD, TBB og TfL, der bl.a. bringer afgørelser fra ankenævn og internationale domstole (MAD), voldgiftskendelser (TBB) og administrative afgørelser (TFA og TfL).

En afgørelse kan ofte hentes fra en mangfoldighed af kilder. Den, der ønsker oplysning om en netop afsagt højesteretsdom, finder den f.eks. straks på Højesterets hjemmeside, og først senere i andre informationstjenester. Den fokus, der som nævnt under 3.5 har været på Karnov Groups stærke konkurrenceposition, handler i det

væsentligste om, at denne netjeneste tilbyder en *samlet* indgang til store dele af denne information.

Ser man på det enkelte tidsskrift, er der i øvrigt stor forskel på, hvordan dommene lanceres. MAD og TfL udkommer med den laveste frekvens, nemlig kvartårligt, og de løbende hæfter fremtræder som små antologier. UfR's domssamling udkommer hyppigst, nemlig ugentligt. Her findes der stort set kun domsnoter til afgørelser fra Højesteret, men ingen redaktionelle kommentarer til hvert nummer.

Set i dette lys manifesterer UfR's domssamling det klassiske ideal om juristen som generalist. UfR-læseren forventes at interessere sig for *alle* retsområder. Til gengæld får han ikke kendskab til alle afgørelser inden for disse instanser. Repræsentative udvalg fra landsretterne og Sø- og Handelsretten rækker.

3. Den elektroniske domssamling

3.1. Det lille jubilæum

2017 er først og fremmest et jubilæumsår for det trykte UfR. Men i oktober 2017 bliver der også 25-års-jubilæum for den digitale version af UfR's domssamling. At tilgå UfR digitalt opleves i dag som en selvfølgelighed. Papiroplagene svinder i hele medieverden. Uden for Danmark udgives stadig flere domssamlinger kun digitalt. Som det vil fremgå nedenfor, giver nye udgivelsesformer anledning til krav og forventninger, der ikke altid forenes let, og som derfor rummer et betydeligt konfliktpotentiale.

Den digitale lancering af UfR i 1992 gav anledning til både debat og politisk fokus. I tiåret forinden var pc'en flyttet ind på kontoret og dermed også på den juridiske arbejdsplads. Dette paradigmeskift skabte en forståelig forventning om også at kunne bruge dette redskab til juridisk kildesøgning. Det store spørgsmål var – og er – om et sådant produkt skulle tilbydes i offentligt regi eller kommercielt, og til hvilken pris.

Frem til lanceringen i oktober 1992 havde Gads Forlag forhandlet med Justitsministeriet om mulighederne for et samarbejde om en domsdatabase i lyset af Retsinformationsrådets betænkning 1144/1988, se herom i afsnit 3.4. Historien skulle dog vise, at dette projekt var langt vanskeligere, end både Retsinformationsrådet og ministeriet havde forudsat. Projektet er fortsat i støbeskeen, om end de retlige rammer nu i hovedsagen er lagt på plads. Da ministeriet ikke var klar til at træffe nogen endelig beslutning, gik Gads Forlag selv videre med projektet. Og i en lille notits i U 1992B, s. 24, meddeltes det, at man havde taget skridt til at udgive UfR's domssamling »på edb« i datidens nye og lovende digitale medie, CD-ROM.

3.2. UfR på CD-ROM

I dag, hvor vi har alverdens information til rådighed på vore smartphones, virker en CD-ROM-løsning tung og besværlig. Men CD-ROM-mediet var nyskabende i 1992. Det daværende Retsinformation var på enhver måde bruger~~u~~venligt. Ikke alene skulle man (typisk via en telefonforbindelse og modem) koble sig op på de centrale systemer i I/S Datacentralen. Det krævede i sig selv teknisk snilde i en verden, hvor kun de meget professionelle brugere havde adgang til datakommunikation. Men også brugergrænsefladen var krævende. Brugerne måtte på kursus for overhovedet at kunne anvende systemet. Dertil kom, at man betalte licens for den opkoblede tid. CD-ROM'en med UfR kunne derimod afvikles *offline* på de pc'ere via datidens mest udbredte styresystem – DOS (Disk Operating System).

At Gads Forlag følte sig presset til at udgive sin CD-ROM i 1992 skyldtes formentlig, at det konkurrerende forlag *Magnus* i foråret 1991 havde udsendt en CD-ROM, der blandt andre informations-

produkter (herunder *Jens Søndergaards* Dansk Juridisk Bibliografi) indeholdt det kommercielt vellykkede produkt *Skattekartoteket*. Magnus tog markedet med storm ved at udsende sit produkt i 8.000 gratis eksemplarer til danske jurister i en forretningsmodel, som siden blev velkendt: Med CD-ROM'en i hånden behøvede kunden blot et kodeord for at få adgang til informationsindholdet. Ifølge ugeavisen *Computerworld* den 10. maj 1991 gik salget dog to måneder efter lanceringen forholdsvis trægt. Direktøren for Skattekartoteket udtaler her, at man alene havde solgt 30 kodeord.

UfR's CD-ROM blev sat på markedet den 19. oktober 1992 under navnet «*Juri Disk*» (et måske ikke helt vellykket ordspil på adjektivet »juridisk«, som forlaget forlod igen få år senere). Den indeholdt i alt 11½ årgange af UfR's domssamling. Den litterære afdeling var, bl.a. af ophavsretlige grunde, endnu ikke med, se herom under 4.2. Jeg præsenterede løsningen i en lille artikel i U 1992B, s. 385 ff. Året efter, i 1993, udkom Karnovs lovsamling på CD-ROM med to årlige udgivelser. Som anført af *Bo von Eyben* i jubelæumsartiklen »Karnov på edb«, trykt i W.E. von Eyben (red.): *Karnovs historie* (1996), s. 115 f., valgte Karnov af hensyn til brugerne samme fremviserprogram (fra Textware A/S) som i *Juri Disk*.

Digitaliseringen var allerede forberedt nogle år forinden med et nyt emneregister. UfR's hidtidige emneregister var blevet ændret år for år og med en vanskelig forståelig struktur. Skulle det kunne bruges effektivt, måtte det laves helt om. Denne erkendelse havde kuratelet allerede taget konsekvensen af i 1988, hvor UfR indførte et nyt emneregister, jf. omtalen i U 1988B, s. 24. Som det fremgår af Ombudsmandens beretning for 1989, s. 11, havde Folketingets Ombudsmand allerede da besluttet at indlægge visse ombudsmandsudtalelser i Retsinformation under samme register – planer, som i øvrigt betød, at UfR-emneordet »Forvaltningsret« fik en detaljeret underinddeling, så det svarede til UfR's, se herom notitsen i U 1992B, s. 24. Forlaget og Ombudsmanden har også senere, bl.a. i 2004 og 2011, koordineret ændringer i registeret for at imødekomme behovet for relevante placeringer af de typer af sager, som Ombudsmanden behandler.

Foruden arbejdet med at digitalisere de gamle UfR-årgange traf Gads Forlag to beslutninger, som fik stor betydning for det elektroniske UfR, og som også blev fulgt i de specialdomssamlinger, der udgives af Karnov Group: For det første *omplaceredes* alle de afgørelser, der blev lagt ind i det elektroniske ugeskrift, under det nye emneregister. Dette arbejde blev lagt i hænderne på mig og daværende byretsdommer, nu højesteretsdommer *Lene Pagter Kristensen*. For det andet besluttede man sig til at give hver af disse afgørelser en *kursivlinje* svarende til den, der siden 1988 havde ledsaget afgørelserne i UfR.

Med udgangen af 1999 indeholdt CD-ROM'en alle årgange af UfR's domssamling til og med 1950, altså 50 årgange. Ved opdatering 4/99 skrev forlaget til sine abonnenter, at det ikke så noget behov for at supplere med ældre årgange »i fuldt omfang«. Forlaget har senere lagt et antal afgørelser ind i basen, som enten er forekommet i notestof i andre dele af basen, eller som er efterspurgt konkret af brugerne.

Det elektroniske UfR blev en succes. I dag er der næppe nogen jurister uden for universiteternes mure, der studerer domme i de ældre papirårgange, medmindre man da undtagelsesvis skulle være stødt på henvisninger til en afgørelse, der ikke er medtaget i UfR-databasen. Som led i fejringen af UfR's 150-årsjubelæum har Karnov Group valgt at lægge alle afgørelser bragt i UfR siden 1867 (dog uden emnerubricering og kursivlinje) ind på sin database. Dermed forsvinder selv denne begrundelse for at beholde papiret.

3.3. Andre afgørelsesdatabaser

Som nævnt under 2.8 udgør UfR's domssamling kun en blandt mange samlinger af domme og andre retsafgørelser.

For det første indeholder stort set alle de juridiske *specialtidsskrifter* afgørelser. For *Karnov Group* gælder det som sagt alle specialtidsskrifterne på nær ET. På *Djøf Forlag* er billedet omvendt. Her bringer EU-ret og Menneskeret, Justitia, Nordisk Tidsskrift for Selskabsret, Retfærd og Tidsskrift for Miljø udelukkende artikler (nogle dog med faste domsreferater skrevet af navngivne forfattere), hvorimod Kendelser om Fast Ejendom (KFE) kun indeholder afgørelser. KFE adskiller sig fra de øvrige tidsskrifter ved, at hvert af de 6 årlige hæfter har sit eget tema inden for byggeri, natur, miljø, energi og taksation.

Arbejdsretligt Tidsskrift står i en særlig stilling, idet et særligt juridisk miljø har varetaget udgivelsesopgaven (i dette tilfælde praktikere omkring den institution, der i dag er Arbejdsretten). Det er udkommet under forskellige titler siden 1910, oprindeligt med titlen »Den Faste Voldgiftsrets Kendelser«. I årene 1975-1985 hed tidsskriftet »Arbejdsretlige domme«. Herpå fik det sin nuværende titel, men med forskellige undertitler, alt efter det redaktionelle indhold. Siden 2003 har tidsskriftet lejlighedsvis bragt artikler.

For det andet offentliggør de fleste *domsstole* i dag selv afgørelser fra deres hjemmesider. Ønsker man at læse en netop afsagt højesteretsdom, er den lige vej *Højesterets* hjemmeside. Som nævnt i afsnit 2.3 har alle domme og kendelser fra *Sø- og Handelsretten* været bragt fra rettens hjemmeside siden 2002. På hjemmesiden for begge

10

landsretter kan man læse udvalgte domsresuméer. Både *EU-domstolen* og *Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol* stiller vel fungerende domsdata-baser gratis til rådighed på nettet med effektive søgefunktioner.

Det hører også med til billedet, at stort set alle *myndigheder, råd og nævn* i dag stiller deres afgørelser frit til rådighed på nettet. Her kan brugeren enten *forekomstsøge* eller gå frem efter *emneregistre* over enkelte sagsområder. Disse emneregistre er ofte mere detaljerede end UfR's. Derfor opleves der næppe noget behov for at samordne dem med UfR's emneregistre. Også *Folketingets Ombudsmand* stiller i dag sine afgørelser til rådighed i fuld tekst fra www.ombudsmanden.dk, som i dag helt har fortrængt de trykte ombudsmandsberetninger som retsinformatisk kilde. Den trykte beretning giver i dag kun resuméer af principielle afgørelser.

Set fra et brugerperspektiv har der aldrig været en så rig, mangfoldig og fri adgang til juridisk information om enkeltafgørelser som nu. Alligevel er det et faktum, at der gennem årene har været et vedblivende ønske om, at staten skulle gå foran for at sikre fri og lige adgang til langt flere afgørelser fra de almindelige domstole, i en statslig domsdatabase. Herom i det følgende.

3.4. Den statslige domsdatabase

Ønsket om at lægge databaseudgivelser med domme fra danske domstole i hænderne på en offentlig institution (eller i det mindste med indflydelse af de berørte brugere) stemmer som tidligere nævnt overens med dybe danske kulturtraditioner (som de kendes fra andels- og realkreditforeningerne mv.). Da den digitale teknologi meldte sig med sit tilbud om effektiv håndtering og søgning i juridisk information, herunder domme, måtte temaet få politisk fokus. Efter en regeringsbeslutning i april 1982 (senere fulgt op med cirkulære nr. 34 af 18. marts 1983) nedsattes et Retsinformationsråd, der ved betænkning 1001/1984 stillede forslag om etablering af den *lovdatabase*, der siden blev kendt som *Retsinformation*. Betænkningen blev fulgt op med rådets betænkning 1144/1988 om databaser med konkrete afgørelser, der bl.a. førte til cirkulære nr. 85 af 8. juli 1988 om indlæggelse af afgørelser i Retsinformation.

Historien er kort beskrevet af *Michael Götze & Henrik Palmer Olsen* i U 2010B, s. 74 f.

Centralt i forløbet er den principbeslutning, som Justitsministeriet traf i 1997 om at etablere en statslig domsdatabase med uredigerede retsafgørelser. Beslutningen førte frem til et udvalgsarbejde, der i juni 1998 udmøntede sig i en ny rapport. Ifølge den skulle *alle* domme og kendelser, der afsiges af en landsret, af Sø- og Handelsretten og af Højesteret indlægges i basen. I tillæg hertil skulle der etableres en ordning med *dommertilkendegivelser* udvalgt af landsretterne i en selvstændig database. Det store afgørelsesmateriale skulle systematiseres under UfR's registersystem. Arbejdsgruppen anslog optimistisk, at de samlede omkostninger ved at etablere en sådan database ville andrage ca. 1,2 mio. kr.

En redegørelse fra Domstolsstyrelsen, afgivet til Folketingets Retsudvalg den 26. april 2001 (B 149, bilag 2), viser, at styrelsen dengang arbejdede på at etablere en sådan base, der bl.a. skulle stå til rådighed for de kommercielle forlag og for pressen. At dommene skulle være *uredigerede*, skyldtes det betydelige arbejde med at revidere de mange afgørelser (i 2000 i alt 5.213 domme og 6.541 kendelser). Styrelsen var dernæst betænkelig ved selv at skulle stå for udvælgelsen pga. risikoen for kritik. Udsigten til at stå over for en sådan overvældende mængde afgørelser gav hurtigt dette projekt kælenavnet »domssiloen«.

Forslaget blev bl.a. mødt med stærk kritik fra bl.a. Advokatrådet. Rådet ønskede en *redigeret* offentlig domsdatabase, ikke en domssilo. I en henvendelse til Retsudvalget den 24. april 2001 påpegede rådet, at »etableringen af en domssilo uden domskommentarer omfattende alle domme vil være en så stor og uoverskuelig database, at den vil være ganske uanvendelig for andre end retsvidenskaben og advokater, som fører sager af en sådan størrelse, at der kan afsættes meget betydelige ressourcer til søgning på retspraksis i en uredigeret base.« Efter Advokatrådets opfattelse (udtrykt i en skrivelse af 1. juni 2001 til Retsudvalget) burde der i stedet etableres en redigeret domsdatabase med »domshoveder« udarbejdet af domstolenes jurister. Risikoen for kritik som følge af udvælgelsespraksis kunne efter rådets opfattelse løses ved nedsættelse af et redaktionspanel.

Undervejs i projektet skabtes grundlag for den praksis, der i dag følges af retterne, med at udsende referater af særligt interessante afgørelser. Ifølge et svar til Folketinget den 4. april 2007 (spørgsmål 287) oplyser Domstolsstyrelsen, at man havde iværksat et *domsoversigtprojekt*, hvorefter domstolene fra 1. januar 2008 får mulighed for at medtage udvalgte domme og kendelser på deres hjemmeside. Signalerne fra Advokatrådet – der med lovreformen i 2008 fik begrænset sit retspolitiske mandat til kun at »virke til gavn for retssamfundet« (se § 36 i Vedtægt for Det Danske Advokatsamfund) – blev herefter mere forsigtige. I Advokatrådets retssikkerhedsprogram fra 2009, s. 4 ff., betegnes det bl.a. som »et alvorligt retssikkerhedsmæssigt og demokratisk problem, at borgere, medier og politiske beslutningstagere reelt ikke har nogen mulighed for at gøre sig bekendt med domstolenes praksis.« Udtalelsen præciserer dog ikke, om basen skal omfatte »alle« domme, eller blot et udvalg.

En ny *Rapport* af april 2015 afgivet af *Arbejdsgruppen om Domsdatabasen* anbefaler, at domsdatabase indeholder alle domme afsagt af landsretterne og Højesteret i civile sager og i straffesager – med de indankede domme. Endvidere skal domsdatabase indeholde alle domme fra Sø- og Handelsretten. Hvis det er økonomisk

11

muligt, skal domsdatabase på sigt indeholde alle byretsdomme, idet man dog i første omgang alene vil medtage almindelige civile sager, som kan ankes uden tilladelse, småsager, hvor der har medvirket lægdommere, eller hvor påstanden er en anerkendelsespå-

stand, sager om administrativt bestemt frihedsberøvelse og sager om dødsformodningsdom. Rapporten lægger op til, at der på længere sigt skabes plads til, at visse kendelser kan medtages i domsdatabase.

I opfølgning af 2015-rapporten har Folketinget vedtaget lov nr. 1867 af 29. december 2015 om ændring af retsplejeloven. Med denne lovændring, der bl.a. skaber grundlaget for domstolenes nye digitale sagsportal (www.minretssag.dk), skal den enkelte domstol efter afsigelsen af en dom eller kendelse gøre dommen eller kendelsen tilgængelig på domstolenes sagsportal. Domsdatabase vil formentlig først gå i drift i 2018 efter et afholdt udbud i 2017. Den vil ikke indbefatte historisk domsmateriale.

3.5. Refleksioner

I den elektroniske domssamlings historie tegner der sig indtil videre to faser.

Den *første* fase præges af fremkomsten af den digitale teknologi. Nogle centrale aktører forsøger at identificere markedet og investerer store ressourcer herpå. Prisdannelsen afspejler, at markedet netop ikke er kendt. Alle er forventningsfulde. Slagordsmæssigt knytter denne fase sig til de tidlige modem-baserede databaser og til brugen af *CD ROM-mediet*.

Anden fase præges af *web-anvendelsen*. Markedet er nu blevet fortroligt med teknologien. CD ROM'en forsvinder. På det kommercielle marked står konkurrencen mellem få og store kommercielle informationsleverandører og en række vidt forskellige informationsleverandører (herunder domstole, myndigheder og institutioner), der leverer gratis og autentisk juridisk information. Samtidig findes der en række gratistjenester på nettet, hvor værdifuld information leveres uden betaling, men med den eneste modydelse, der ligger i at være eksponeret for annoncer.

For di informationerne om gældende ret i vid udstrækning findes og tilmed kan udnyttes uden ophavsretlige bånd (herom senere), fremtræder de juridiske gratistjenester, man finder på nettet, ofte i kaotisk skikkelse og ikke nødvendigvis kvalitetssikret. I dette kaos vil den professionelle bruger efterspørge redaktionel og søgemæssig kvalitet. For ham er det afgørende, at informationerne er kvalitetssikret, og at de kan fremskaffes hurtigt (mod betaling), selv om de i og for sig findes gratis. På markedet for juridisk information kan man derfor udskille de professionelle brugere fra den almindelige offentlighed (herunder pressen). Den almindelige offentlighed vil typisk kun efterspørge helt bestemte *informationer* (en bestemt dom). Professionelle brugere vil, uanset deres fokus på bestemte *problemstillinger*, være mere generelt orienterede. Dette behov forklarer dels fremkomsten af de mange specialtidsskrifter, dels det kommercielle marked for en juraportal som Karnov Groups.

At opbygge sådanne juraportaler kræver ikke alene enorme investeringer i teknologi, produktudvikling og anskaffelse, men også indgående viden om digital udgivelse af jura. Dette forklarer, hvorfor udenlandske forlag (Thomson og Wolters Kluwer) på et tidligt tidspunkt investerede i dansk juridisk information. I dag udgør Karnov Group utvivlsomt den stærkeste søgeplatform for praktiserende danske jurister. Som database over gældende dansk ret dækker dette produkt juristernes behov for litteraturanskaffelser. Det er kendt (om end officielle tal ikke findes), at oplagene for juridiske værker i bogform er faldet gennem de seneste år. Den intensive brug af digitale platforme som denne kan være en forklaring herpå.

Man kan rejse spørgsmålet, om vi i øjeblikket bevæger os ind i en tredje fase, hvor de centrale udbydere positioner i markedet udfordres. I Sverige har *Karnov Group* (og tidligere Thomson Reuters Professional) været aktiv siden 1979, altså før salget fra Gads Forlag i 1994, bl.a. fra portalen www.karnovgroup.se, der

minder om den danske. Domme fra Högsta domstolen har siden 1874 været udgivet af *P. A. Norstedt & söners förlag* i Nytt Juridiskt Arkiv (NJA). Norstedts har i en årrække været ejet af den internationale forlagskoncern *Wolters Kluwer*, der nu har lanceret databasen *Zeteo* som en del af www.wolterskluwer.se. *Zeteo* markedsfører sig i dag som Sveriges største informationstjeneste. Foruden de klassiske databaser med domme og litteratur (lanceret under overskriften »Juridisk Basinformation«) indeholder denne tjeneste bl.a. et stort antal lovkommentarer og andre elektroniske bøger fra forlagene *Wolters Kluwer* (tidligere *Nordstedts*), *Iustus förlag*, *Liber* og forlaget *Studentlitteratur*.

Norge står i en særlig situation. Her blev den selvejende institution *Lovdata* oprettet i 1981 som en privat »stiftelse« (fond) af Justisdepartementet og Det juridiske fakultet i Oslo med det hovedformål »... å opprette, vedlikeholde og drive systemer for rettslig informasjon.« På www.lovdata.no, finder man bl.a. friske Høyesteretts- og lagmannsrettsavgørelser samt et udvalg med sammendrag på norsk af afgørelser fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Norsk højesteretspraksis har siden 1882 været offentliggjort på papir i *Norsk Retstidende*, udgivet af Den Norske Advokatforening. Sidste papirårgang af denne publikation udkom imidlertid i 2015. Fra og med 2016 har *Lovdata* overtaget denne funktion. I konsekvens heraf ændres praksis for henvisning til norske højesteretsdomme, idet der ikke længere er noget sidetal. I stedet benyttes Høyesteretts sagsnummer (HR-nummeret).

Det skyldes tilfældigheder, at man i Danmark kun har én generel og historisk domsdatabase med en mangfoldighed af juridisk information, men talrige specielle

12

domssamlinger mv. Erfaringerne fra Sverige viser dog, at denne position sagtens kan møde konkurrence.

Den nuværende markedsposition har fra tid til anden givet anledning til påstande om monopolisering. Den 23. januar 2001 indklagede Advokatsamfundet ITID for Konkurrencerådet for påstået misbrug af en dominerende stilling ved at tage urimelig høj betaling for sine ydelser, jf. konkurrencelovens § 11. Klagen blev afvist, jf. lovens § 14, se afgørelse af 22. oktober 2001 (sag 3:1120-0100-197), der bl.a. begrundes med, at ændringerne og prisforhøjelsen rettede sig mod en snæver brugerkreds, at prisstigningen svarer til en omkostningsforhøjelse på ½ procent af de samlede omkostninger, og at der er mulighed for substitution mellem licensformerne og ved brug af papirudgaverne. Ved Sø- og Handelsrettens kendelse af 18. december 2015, der nedlagde forbud mod den brug af UfR-henvisninger, som sker i domssamlingerne fra J.H. Schultz Information, fandtes der ikke »inden for den begrænsede bevisførelse, som har fundet sted under denne sag om midlertidigt forbud ... tilstrækkeligt grundlag for med den fornødne sikkerhed at statuere, at Karnovs beskyttelse af sine sandsynliggjorte rettigheder ved hjælp af et midlertidigt forbud undtagelsesvis skulle medføre en krænkelse af konkurrenceretten«. Kendelsen er omgjort ved Østre Landsrets kendelse af 7. juli 2016, der dog ikke forholder sig til det konkurrenceretlige spørgsmål. I 2016 er en ny sag indledt i Konkurrencerådet. Ifølge omtale i *Berlingske Business*, 30. september 2016, har brancheforeningen *Danske Advokater* indklaget *Karnov Group* for Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen under anbringende af, at forlaget gennem sin prissætning misbruger en dominerende stilling. *Danske Advokater* klager også over, at forlagets produktpakker ikke har fravalgsmuligheder. Klagen er i skrivende stund ikke afgjort.

4. Den litterære afdeling

4.1. Afdeling B's historie

UfR's historieskrivning har primært domssamlingen i *afdeling A* i fokus, men historien omfatter selvfølgelig også den litterære *afdeling B*. Denne historie er dog langt mindre stormfuld, fordi juridiske afhandlinger er genstand for langt mere beskeden interesse end domme – i hvert fald for de daglige brugere. Det var ikke afdeling B, der gav anledning til kuratelaftalen, jf. ovenfor under 2.5., og hovedparten af kuratelets møder har utvivlsomt handlet om domssamlingen, foruden de generelle spørgsmål om pris mv. Billedet er helt det samme, når man ser på de redaktionsmøder, der har været afholdt siden kuratelaftalens ophør. Her er de emner, der

angår den litterære afdeling, stort set fraværende. I dag drøftes disse spørgsmål derfor kun under møder med redaktionskomitéens tre medlemmer.

Sammenligner man omfanget af afdeling B med afdeling A, fylder afdeling B langt mindre end tidligere. Som nævnt under 2.7 er afdeling A firdoblet gennem de sidste årtier, fra ca. 1.000 til ca. 4.000 sider. Afdeling B ligger nogenlunde konstant omkring 400 sider. Også set i forhold til den samlede mængde dansk juridisk litteratur fylder afdeling B langt mindre, uanset om man sammenligner med andre artikler eller med den juridiske litteratur, der udgives i bogform, f.eks. som ph.d.-afhandlinger. UfR's 100-årsdag blev bl.a. markeret med udgivelsen af en bibliografi ved *Jens Søndergaard*: *Ugeskrift for Retsvæsen 1942-1966* (Gads Forlag, 1966). Ved 75-årsdagen i 1941 blev en tidligere bibliografi udarbejdet af *Inger Vogt* bragt som tillæg til årgang 1941. Tanken om at udarbejde en tilsvarende oversigt i dag forekommer helt fjern, og dette skyldes ikke kun nutidens digitale søgeværktøjer.

Udviklingen kan for det første forklares med, at mange juridiske artikler i dag bringes i specialtidsskrifter. En anden forklaring kan ligge i, at jurister med evner og lyst til at skrive i dag vælger at skrive bøger, f.eks. praktiske håndbøger (som stort set først er kommet til gennem de seneste 40 år) og som videnskabelige afhandlinger, der afslutter en ph.d.-uddannelse. *Antallet* af juridiske bogudgivelser er dermed vokset henover årene, selv om *oplagene* er faldet. Man kan stille det spørgsmål, om denne omfangsrige litteratur egentlig har beriget dansk jura. Min forgænger som hovedredaktør for UfR, *Mogens Kockvedgaard*, har en gang gjort følgende iagttagelse over denne udvikling: »På det juridiske område er problemet ikke, at der skrives for lidt, men at der skrives for meget.«

Hermed er ikke sagt, at UfR's samling af juridiske afhandlinger savner betydning for juristerne. Betydningen gør sig navnlig gældende på to områder.

For det første har det stor praktisk betydning, at man ved forekomstsøgninger i tidligere artikler kan se, hvordan et emne er blevet behandlet i UfR. Denne mulighed foreligger i sagens natur også for andre tidsskrifter, men søgninger i UfR's litterære afdeling står her i en særlig kategori pga. tidsskriftets generelle emneafgrænsning.

For det andet, og væsentligere, er kvalitetsvurderingen af de artikler, der bringes i UfR, stærkere end i andre danske juridiske tidsskrifter, fordi UfR – sammen med *Juristen* – er det eneste danske tidsskrift, der i den bibliometriske forskningsindikator befinder sig på *niveau 2* med heraf følgende krav om særlig retsvidenskabelig kvalitet. Denne særlige del af afdeling B's nyere historie berøres kort under 4.3.

4.2. Da afdeling B blev elektronisk

Den litterære afdeling blev først elektronisk i 1997, 5 år efter den elektroniske domssamling. Forsinkelsen skyldtes primært ophavsretlige overvejelser: Hvor de enkelte domme (men ikke domshovederne) kan bringes fri af ophavsretlige bånd, jf. ophavsretslovens § 9, beskyttes artiklerne som litterære værker. Højesteret har med sin principielle dom i *U 1978.901 H* slået fast, at en ansat journalist måtte give sit samtykke, for at hans værk kunne udnyttes til andre formål end de, der lå til grund for første udnyttelse. På grundlag af den heri udtrykte

13

retsopfattelse lød det umiddelbare råd til forlaget, at man burde sikre sig samtykke fra rettighedshaverne til de enkelte bidrag (indtil 70 år efter bidragsyderens dødsår), før artiklerne i afdeling B kunne stilles til rådighed digitalt.

Med tanke på det store antal skribenter, som hvert år forfatter de mange artikler i afdeling B (samt efterkommerne efter bidragsyder-

ne), ville dette stille forlaget over for en omfattende, hvis ikke umulig, opgave. Dengang indeholdt ophavsretsloven ikke den lovhjemlede aftalelicens for sådanne specielle udnyttelsesformer, der i dag findes i ophavsretslovens § 50, stk. 2. Forlaget traf derfor en dristig, men – viste det sig – effektiv beslutning: Forlaget meddelte bidragerne til de seneste årgange, at man fortolkede deres tilsagn om offentliggørelse på print, så bidraget også kunne bringes elektronisk. Tidligere bidragerne blev derimod ikke kontaktede, i tillid til at de nok ville være enige. I stedet meddelte forlaget, at man som en slags kompensation for den kommercielle fordel for forlaget, der lå i denne nye udnyttelse, ville stille et antal rejselegater til rådighed for jurastuderende. Disse legater blev uddelt i foråret 1997 efter indstilling fra de juridiske studienævn ved Københavns og Aarhus Universitet. En af legatmodtagerne (Mikael Rask Madsen) er siden blevet professor og centerleder ved Det Juridiske Fakultet.

Jeg var på dette tidspunkt formand for AC's udvalg til beskyttelse af videnskabeligt arbejde (UBVA) og forelagde derfor forlagets planer for UBVA's arbejdsudvalg, hvor de ikke gav anledning til bemærkninger. Den beskrevne praksis om at fortolke det oprindelige ophavsretlige tilsagn udvidende med sigte på digitale udgivelser er siden blevet fulgt på andre juridiske områder. Det seneste eksempel er den digitalisering, som i skrivende stund sker af alle UfR-årgange for at markere tidsskriftets 150 års jubilæum. Et andet eksempel er de skriftlige beretninger fra De Nordiske Juristmøder, der er digitaliseret helt uden ophavsretlig clearing. De er nu tilgængelige fra www.nordiskjurist.org. At ingen endnu har protesteret imod denne fortolkning, taler i øvrigt for at antage, at forfattere til faglige afhandlinger, som ikke er skrevet eller offentliggjort med sigte på indtjening, men for at formidle et fagligt eller videnskabeligt budskab, generelt har en interesse i at få værket ud på så mange platforme som muligt.

4.3. Kvalitetsvurderingen i den litterære afdeling

Betingelserne for at få antaget en artikel til UfR afdeling B har altid været krævende. Tidsskriftets status som det mest generelt orienterede juridiske tidsskrift i Danmark med den hyppigste udgivelsesfrekvens har ført skiftende redaktioner til at holde den faglige fane højt. Forlaget fører løbende statistik med, hvor mange artikler, der henholdsvis (1) antages uden videre, (2) forkastes eller (3) antages efter omarbejdning. I perioden fra 21. november 2011 (hvor optællingen begyndte) og til 21. november 2016 har UfR modtaget i alt 436 artikler. Heraf har redaktionen afvist 173 artikler (svarende til knap 40 %). 103 artikler (svarende til godt 23 %) er antaget uden videre og 160 artikler (svarende til knap 37 %) er antaget efter omarbejdning.

Gennem de seneste år har reglerne om offentlige forskningsmidler til danske universiteter fået indirekte betydning for kvalitetsvurderingen af artiklerne i UfR. Som led i fordelingen af de statslige midler til universiteterne har man etableret en såkaldt *bibliometrisk forskningsindikator* (BFI), der gælder på tværs af institutioner og fagområder, og som måler den faglige tyngde af forskellige publikationer. Som et led heri er der udarbejdet en liste, hvor alle tidsskrifter inddeles i to niveauer, et »normalt« *niveau 1* og et »højt« *niveau 2*. De fleste videnskabelige tidsskrifter befinder sig på niveau 1. Særligt kvalitetsprægede tidsskrifter befinder sig på niveau 2. I beslutningen om, hvilke juridiske tidsskrifter der skal befinde sig på henholdsvis niveau 1 og 2, er der etableret et såkaldt Fagligt Udvalg, der rådgives af en retsvidenskabelig undergruppe. Som de eneste danske tidsskrifter befinder *UfR* og *Juristen* sig som nævnt på niveau 2.

For at værne om denne status har UfR og *Juristen* i fællesskab defineret de krav, som tidsskrifterne stiller til videnskabeligheden

af de afhandlinger, som optages, se herved notitsen i U 2012B, s. 1. Disse krav betyder bl.a., at selv glimrende afhandlinger med praktisk interesse ikke kan bringes som videnskabelige artikler, men derimod under den nye rubrik »Andre artikler« sammen med kortere meddelelser og debatindlæg mv. Nogle af disse artikler bliver i stedet bragt i andre af vore mange juridiske tidsskrifter. Men den pris er værd at betale, fordi den inciterer til høj kvalitet i den retsvidenskabelige forskning.

Opfyldelsen af BFI-kravene har altså ført til enkelte ændringer i bedømmelsespraksis, men ikke til en helt ny linje. Som jeg har anført i TfR 2013, s. 702, har retsvidenskaben ingen grund til at overtage de formalistiske krav til fagfælle vurderinger, der følges af natur- og lægevidenskabelige tidsskrifter, hvor videnskabskravene er langt mere eksakte. Årsagen hertil ligger i, at den juridiske metode ikke indeholder så præcise krav til den retsvidenskabelige indsats, at en sådan vurdering giver mening. Juridisk metode rummer så store skønselementer, at udfaldet af en fagfælle vurdering ofte vil bero på bedømmeren.

Ikke desto mindre har BFI-kravene tvunget redaktionen for UfR's litterære afdeling til at gå mere formalistisk til værks i den faglige bedømmelse. Redaktionen inddrager ofte eksterne bedømmere (*peer reviewere*). Der bringes f.eks. ikke længere artikler om domme, der i hovedsagen blot gengiver sagens problem og forløb. Skal en artikel om en dom antages, må den tilføje et selvstændigt og retsvidenskabeligt bidrag til forståelsen af dommen og det underliggende problem. Ligeledes afvises artikler, der i hovedsagen blot gengiver kendt stof, f.eks. en juridisk udviklingsproces, en retspraksis eller en administrativ

14

praksis. Det kan være nok så slidsomt at skrive en sådan artikel, men hvis ikke den bringer andet nyt frem end det, alle andre ville kunne identificere ved at gå til kilden, må den forkastes som ikke »retsvidenskabelig«.

4.4. Refleksioner

En række faktorer har betydet, at grænserne mellem det juridiske tidsskrift og andre juridiske udgivelser er flydt ud. De netop omtalte BFI-regler har allerede tvunget de juridiske bogforlag til også at underkaste bogmanuskripter eksternt fagfælle vurdering. Ligeledes har teknologien ført til ændrede måder at gøre den juridiske forskning tilgængelig på. Mange ph.d.-afhandlinger udgives ikke i bogform, men udkommer kun digitalt.

Af disse grunde er det blevet næsten ligeså vanskeligt at *overskue* den juridiske litteratur, som det er at få overblik over de konkrete afgørelser. Til gengæld giver den digitale teknologi også bedre mulighed for at *skaffe* dette overblik. Det er derfor forståeligt, at de store juridiske portaler i stigende grad giver adgang til at søge i juridisk litteratur, ganske som det sker via netjenesten *Google Books*. Siden 2007 har Karnov Group (og tidligere Thomson) udvidet sine onlinetjenester, så de ikke alene retter sig mod forlagets tidsskrifter, men også mod en stor del af dets bogudgivelser, samt i tillæg hertil enkelte bøger fra andre forlag. Søgningerne giver dog kun umiddelbart mulighed for at identificere enkelte passager i bogen, men ikke større uddrag. Foruden deres retsinformatoriske funktioner for brugeren virker denne funktion dermed også som middel i markedsføringen af den enkelte bog.

Offentlighedens forventning om også at kunne tilgå den juridiske litteratur – eller i hvert fald den skatteyderfinansierede del af den – understøttes af de initiativer vedrørende Open Access (OA), som det danske videnskabsministerium har sat i værk gennem de seneste år. Idéen er her, at den enkelte forfatter enten offentliggør sit værk – eller et pre-print af det – i et åbent arkiv for publikationer, eller i et OA-tidsskrift, som herefter frit kan benyttes under en OA licens.

På det juridiske område udbydes denne model navnlig af nogle nordiske tidsskrifter, herunder *Nordisk Administrativ Tidsskrift* (der er tilgængelig således via hjemmesiden fra Djøfs forlag) og *Nordisk Forsikringstidsskrift*, der er frit tilgængelig på www.nft.nu med årgange tilbage til 1992.

I et fremtidsperspektiv må man håbe, at også andre udgivelser, som ikke forventes at være kommercielt salgbare, hvad enten det drejer sig om bøger eller artikler, lægges frit ud til benyttelse på grundlag af rettighedshavernes formodede indforståelse med en sådan synliggørelse, jf. mine bemærkninger herom i slutningen af afsnit 4.2. Som nævnt har UfR allerede betrukket denne vej ved digitaliseringen af sine ældre artikler i afdeling B. Det Kongelige Bibliotek har indtil videre indskannet alle danske bøger trykt i perioden 1482-1700 og etableret en tjeneste, hvor man *on demand* indskanner monografisk litteratur i perioden 1701-1914. Brugere kan derfor bestille en digital fil af et værk før 1914, idet filen samtidig indlægges i databasen *REX* i tilknytning til den bibliografiske post, hvorved den bliver frit tilgængelig. Biblioteket ville have mulighed for at gå længere frem i tiden, hvis der med sikkerhed ikke var ophavsretlige forhindringer herfor.

5. Sammenfatning

Et tilbageblik på den historie, der er skitseret ovenfor, viser, hvor forskellige formål de juridiske tidsskrifter har varetaget gennem de seneste to århundreder. Nogle har bragt *retsforskrifter*, andre *enkeltafgørelser* og endnu andre *juridisk litteratur*. UfR har gennem sine 150 år altid fokuseret på de to sidstnævnte typer af indhold. UfR udmærker sig ved på en gang at sigte generelt og samtidig at prioritere kvalitet forud for kvantitet. I domssamlingen ses denne linje ved udvælgelsen af domme, hvor kun landsretsdomme, der kaster et særligt lys over en retsstilling, medtages (enten ved at anlægge nye indfaldsvinkler til kendte problemstillinger eller ved at vise, hvordan nye problemstillinger behandles). I afdeling B ses den i de høje kvalitetskrav, der har givet UfR's litterære afdeling status som niveau 2-tidsskrift.

For di de redaktionelle valg er så mangespektrede, giver det ikke sig selv, hvem der skal stå for udgivelsen af et juridisk tidsskrift

som UfR. Offentlighedens appetit efter juridisk information beror i vid udstrækning på teknologiske omskiftninger, og nogle af de teknologiske valg, der skal træffes, kræver så høje investeringer, at feltet reelt kun er åbent for store kommercielle aktører. Dette forklarer, at det offentlige udgiverrolle har begrænset sig til lovgivning og forarbejder, hvorimod de private forlag har spillet hovedrollen for udgivelsen af den juridiske information, der kræver redigering og kvalitetssikring.

Historien viser også, at det beror på tilfældigheder, hvem der har fået denne udgiveropgave. I nogle tilfælde er ildsjæle løbet foran, f.eks. i særlige faglige miljøer eller domstolsemployer. I andre er udviklingen drevet af kommercielle investeringer, der følger op på nøje definerede forretningsplaner.

Hvor principperne for udvælgelse af domme i afdeling A har været genstand for talrige debatter, har den redaktionelle ledelse af afdeling B stort set aldrig givet anledning til kritik. I årene med Kuratelet for UfR blev både domsredaktionen og redaktøren for den litterære afdeling udpeget af kuratelet. Efter kuratelaftalens ophør udpeges alle redaktører af forlaget selv, men efter uformelle kontakter – bl.a. via konsulentgruppen – til de faglige miljøer. Den bibliometriske forskningsindikator kan siges at rumme en indirekte kontrol med kvaliteten af denne udpegning som følge af det tilsyn med tidsskriftets redaktionelle linje, der ligger heri. Men ellers må markedet dømme kvaliteten.

15

20 år efter udgivelsen af de mange nye danske specialtidsskrifter må man konstatere, at disse tidsskrifter *har* vist sig levedygtige. Der er ikke kommet flere til, og foruden deres fortsatte tilstedeværelse tyder også sidetallene på, at de dækker et praktisk behov – modsat forventningen, da de kom til verden. Alligevel er der fortsat brug for et generelt orienteret Ugeskrift for Retsvæsen, der med sin høje udgivelsesfrekvens og sine høje kvalitetskrav betjener den generelt orienterede jurists behov for løbende orientering om retsudviklingen, og som med sin historiske base samtidig giver indblik i det juridiske erfaringsmateriale, der er gjort i teori og praksis gennem tiderne.